

Τα κομματικά παρασκήνια του ΠαΣοΚ Εγώ, πρόεδρε, διαφωνώ

Του **Ι. Κ. ΠΡΕΤΕΝΤΕΡΗ**

Προ ολίγων εβδομάδων ο Γιώργος Γεννηματάς επέστρεψε στην ενεργό πολιτική λαμβάνοντας μέρος σε μια συνεδρίαση του ΕΓ του ΠαΣοΚ, στην Εκάλη. Τα πράγματα δεν είχαν αλλάξει και πολύ αφότου αναγκάστηκε να πάρει τις αποστάσεις του από τέτοια καθήκοντα για να αντιμετωπίσει την αρρώστια με το

κουράγιο που ξέρουμε: τα ίδια πρόσωπα, ο ίδιος χώρος, οι ίδιοι παράλληλοι μονόλογοι... Σε σημείο που ακόμη και ο κ. **Κ. Λαλιώτης** σπανίως πια ανοίγει το στόμα του σε τέτοιες εκδηλώσεις.

Ενώ η ανταλλαγή απόψεων είχε ήδη ξεκινήσει, ο κ. Γεννηματάς πήρε τον λόγο. «Δεν θα σας κρύψω», λέει, «ότι όλο αυτό το διάστημα που έλειπα από το

Εκτελεστικό ο κόσμος που συναντούσα μου έθετε τρία ερωτήματα: πώς θα υπερασπίσουμε τον κόσμο από τις διώξεις; πώς θα πέσει η κυβέρνηση και θα φύγει ο Μητσοτάκης; πώς θα κυβερνήσει διαφορετικά το ΠαΣοΚ. Πρόεδρε, ξέρεις τι λέει ο κόσμος; Αν είναι να κυβερνήσει ο Ανδρέας Παπανδρέου όπως παλιά, να λείπει...».

ΤΑ ΜΑΤΙΑ στράφηκαν στον **Ανδρέα Παπανδρέου**. Έπεσε μια μικρή παγωμάρα. «Είναι αλήθεια ότι κι εγώ γίνομαι δέκτης τέτοιων μηνυμάτων...», παραδέχθηκε ο πρόεδρος του ΠαΣοΚ. Από τότε που ο κ. Γεννηματάς αρρώστησε, οι προσωπικές σχέσεις τους έχουν εμπλουτισθεί με ένα συναισθηματικό στοιχείο, το οποίο δεν υπήρχε πριν. Μια τέτοια παραδοχή από την πλευρά του κ. Παπανδρέου θα ήταν παλαιότερα αδιανόητη - κι ίσως εξακολουθεί να είναι αδιανόητη - αν δεν την είχε διατυπώσει ο κ. Γεννηματάς.

Και σε αυτή την περίπτωση, πάντως, το μέλος του ΕΓ θα διαπίστωσε ότι τίποτα δεν άλλαξε κατά την απουσία του. Άλλο παραδοχή, άλλο αποδοχή... Στις αρχές του καλοκαιριού είχε μια κατ' ιδίαν συνάντηση με τον πρόεδρό του. Σκόπευε να του θέσει μια σειρά από ζητήματα τα οποία αφορούσαν στη λειτουργία του ΠαΣοΚ. Μεταξύ αυτών, το πολυσυζητημένο θέμα της κοινοβουλευτικής εκπροσώπησης του κόμματος, ένα θέμα το οποίο ενδιαφέρει άμεσα τον κ. Γεννηματά ως β' κοινοβουλευτικό εκπρόσωπο του ΠαΣοΚ. «Είναι σαφές: δεν θέλει να δώσει καμία αρμοδιότητα στους κοινοβουλευτικούς εκπροσώπους...», θα εξομολογηθεί απογοητευμένος μετά τη συνάντησή ο κ. Γεννηματάς σε συνεργάτες του. Η ελπίδα του ότι τα πράγματα θα μπορούσαν να αλλάξουν είχε αρχίσει να κλονίζεται.

Εκτοτε είχε αλληπαλλήλες ευκαιρίες να διαπιστώσει ότι η πρώτη εντύπωση είναι συνήθως η σωστή. Τα σημεία διαφωσίας άρχισαν να πολλαπλασιάζονται... Η αυγουσιτιάτικη σύνοδος της ΚΕ του ΠαΣοΚ συνεκλήθη αυτοβούλως από τον κ. Παπανδρέου, ευρισκόμενο στην Ελούντα. Τα μέλη του ΕΓ το πληροφόρηθηκαν σχεδόν από τις εφημερίδες... Ο κ. Γεννηματάς έκρινε ότι η κρισιμότητα των στιγμών δεν του επέτρεπε να εκφράσει τη δυσαρέσκιά του γι' αυτή τη διαδικασία.

ΣΤΗΝ επόμενη συνεδρίαση του ΕΓ, αρχές Σεπτεμβρίου, και μέσα στον απεργιακό κυκεώνα, ο κ. Γεννηματάς υποστήριξε ότι το ΠαΣοΚ πρέπει να καταθέσει πρόταση μομφής κατά της κυβέρνησης. Η στάση του κ. Παπανδρέου είναι σαφώς απορριπτική... «Θα ψηφίσουν όλοι την κυβέρνηση», λέει, «και ο Έβερτ και ο Σαμαράς... Ο Μητσοτάκης θα πάρει την πλειοψηφία του... Και τι θα κάνω εγώ την επομένη; Θα έχει αποδειχθεί ότι δεν μπορώ να ρίξω την κυβέρνηση, ενώ το ζητούμενο είναι να πιστεύει ο κόσμος ότι μπορώ να την ρίξω...».

Την άποψη του προέδρου τους υπεστήριξαν κι αυτοί που ως τότε έλεγαν τα αντίθετα... «Είλικρινά αφινδιάστηκα που ο Γιώργος Γεννηματάς μιλάει για πρόταση μομφής...», κούνησε το κεφάλι ο κ. **Α. Κακλαμάνης**. «Ίσα - ίσα, πρέπει να αντισταθούμε στο κλίμα της βάσης και στο άγχος της βάσης...», αποφάνθηκε ο κ. **Θ. Πάγκαλος**. «Να τους διαπαιδαγωγήσουμε πολιτικά, διότι οι ακρότητες παίζουν το παιχνίδι της κυβέρνησης...», προσεφέρθη ο κ. **Γ. Αρσένης**.

Περισσότερο και από τον κ. Κακλαμάνη αφινδιάστηκε, τελικά, ο κ. **Κ. Σημίτης**, ο οποίος ρώτησε: «Μα καλά, τι να διαπαιδαγωγήσουμε; Δύο μισιά χρόνια τώρα τους λέμε ότι πρέπει να δώσουμε την κυβέρνηση κι ότι όπου να 'ναι πέφτει». Και ω! της εκπλήξεως, η στιχομυθία έκλεισε με τον κ. Παπανδρέου να λέει: «Κώστα μου, έχεις δίκιο, το λάθος ήταν δικό μου!».

Το αποτέλεσμα της συζήτησης ήταν ακόμη πιο εντυπωσιακό... Αποφασίστηκε ότι το ΠαΣοΚ δεν προωθεί τη ρήξη, αλλά «κλίμα ρήξης», δεν καλλιεργεί την αναμέτρηση, αλλά «κλίμα αναμέτρησης». «Πρέπει να εκφράσουμε τη δυσαρέσκεια», συνόψισε το ζητούμενο ο κ. **Α. Τσοχατζόπουλος** πριν λυθεί η συνεδρίαση.

Όλα αυτά δεν προσέφεραν πολλές ευκαιρίες εν-

θουσιασμού στον κ. Γεννηματά. Στους συνεργάτες του διατύπωνε συχνά την αδημονία του να αναλάβει το ΠαΣοΚ κάποιες πολιτικές πρωτοβουλίες, να διαμορφώσει στρατηγική και να αποσαφηνίσει τη φυσιογνωμία του. Ασφαλώς, οι απόψεις αυτές δεν είναι μόνον απόψεις Γεννηματά: η συντριπτική πλειοψηφία των μελών του ΕΓ έχει την αίσθηση του κενού και της αφασίας... Την εκφράζει σε κάθε ευκαιρία, αλλά, προς το παρόν, δεν συμβαίνει τίποτα περισσότερο.

Η ΕΜΦΑΝΙΣΗ του κ. Παπανδρέου στη Θεσσαλονίκη, στη ΔΕΘ, έδειξε ανάγλυφα τα προβλήματα που υπάρχουν. Με την ευκαιρία αυτή έγινε π.χ. αντιληπτό ότι ο κ. **Γ. Αρσένης**, ο οποίος είχε αναλάβει να αποσαφηνίσει τις θέσεις του ΠαΣοΚ για την οικονομική πολιτική, δεν κατόρθωσε ακόμη να παρουσιάσει ένα συγκροτημένο κείμενο. Έχει συγκεντρώσει γύρω του ένα επιτελείο, το οποίο δεν διαφέρει πολύ από αυτούς που έριξαν έξω το υπουργείο Εθνικής Οικονομίας στην περίοδο 1982-1985. Όταν, στην επόμενη συνεδρίαση του ΕΓ, ο κ. Παπανδρέου αναφέρθηκε σε ειδικούς που θα μπορούσαν να εκπονήσουν εξειδικευμένο πρόγραμμα οικονομικής πολιτικής, ο κ. Γεννηματάς αντέδρασε: «Αν είναι, πρόεδρε, να έλθει ο Βαΐτσος, εγώ τα γράφω καλύτερα...».

Η Θεσσαλονίκη, όμως, ήταν χαρακτηριστική και για άλλους δύο λόγους. Ήταν η ημέρα του γαλλικού δημοψηφίσματος... Το αποτέλεσμα χαρετίστηκε «με ανακούφιση» από τον κ. Παπανδρέου, ο οποίος όμως μίλησε για την ανάγκη αναθεώρησης της Συνθήκης του Μάαστριχτ, «είτε λέγεται αναθεώρηση είτε επανεξέταση». Λίγο νωρίτερα, μιλώντας για τις πιθανότητες υποτίμησης της δραχμής, είπε για τον κ. **Κ. Μητσοτάκη** το γνωστό: «Ας τον φωτίσει ο Θεός».

Είς ό,τι αφορά το Μάαστριχτ, τη «γραμμή» έσπυσε να διορθώσει ο επικεφαλής των ευρωβουλευτών του ΠαΣοΚ κ. **Χρ. Παπουτσής**. Την περασμένη Τρίτη, στην Εκάλη, ο κ. Παπανδρέου πήρε αυτοβούλως τον λόγο για να αποσαφηνίσει την άποψή του: οι επιθέσεις κατά της «γραφειοκρατίας» των Βρυξελλών και το αίτημα για «επαναδιαπραγμάτευση» της Συνθήκης, είτε, εξυπηρετούν τις συντηρητικές δυνάμεις. Η αναθεώρηση της Συνθήκης θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί μετά το 1996, προσέθεσε, όπως άλλωστε προβλέπει και η ίδια η Συνθήκη.

Οι πολλές δεσμεύσεις περιορίζουν την ελευθερία κινήσεων του αρχηγού του κόμματος. Πολλοί τις θεωρούν περιττές όταν βρίσκεσαι στην αντιπολίτευση

Η συντριπτική πλειοψηφία των μελών του ΕΓ έχει την αίσθηση του κενού και της αφασίας. Την εκφράζει σε κάθε ευκαιρία, αλλά δεν συμβαίνει τίποτα περισσότερο

Περιέργως, ο κ. Αρσένης σώπησε... Τη διαφωνία του, όμως, διατύπωσε ο κ. **Α. Πεπονής**. Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του ΠαΣοΚ είπε ότι έχει «σοβαρές επιφυλάξεις» στο θέμα της «γραφειοκρατίας» των Βρυξελλών. Η ενίσχυση της, εξήγησε, είναι θεσμικό θέμα. «Σήμερα είναι ο Ντελό, αύριο μπορεί να είναι κάποιος από εκείνους τους επιτρόπους που μας πιέζαν για την απελευθέρωση της αγοράς των πετρελαιοειδών στην Ελλάδα». Και συνέχισε: υπάρχει θέμα δημοκρατικού ελλείμματος, όπως υπάρχει και ζήτημα δικών μας θεσμών μεταβολών... Με άλλα λόγια, ο κ. Πεπονής επανέλαβε στην παλαιότερη θέση του για την ανάγκη ενδεχόμενης αναθεώρησης του Συντάγματος. «Δεν κάνω την κριτική των άγγλων συντηρητικών», διευκρίνισε, «αλλά λέω να υιοθετήσουμε αυτά που υιοθέτησε ο Μιτεράν και το γαλλικό Σοσιαλιστικό κόμμα».

Ο κ. Πεπονής δεν βρήκε άλλους υποστηρικτές αυτών των απόψεων μέσα στο ΕΓ. Ήδη, από την περασμένη Παρασκευή, σε μια μικρή σύσκεψη στελεχών του οργάνου, στη Χαριλάου Τρικούπη, ο κ. Γεννηματάς είχε εκφράσει την αμφιβολία του για την ορθότητα της αρχικής διατύπωσης του κ. Παπανδρέου στη

Θεσσαλονίκη. Για τις απόψεις των ευρωβουλευτών τον είχε ήδη ενημερώσει ο κ. **Π. Ρουμειλιώτης**. Με άλλα λόγια, όσα έβλεψε ο κ. Παπανδρέου στο ΕΓ τον βρήκαν εντελώς σύμφωνο.

Στην ίδια σύσκεψη της Παρασκευής είχε εκφράσει, όμως, και μια άλλη ένσταση. Τι πάει να πει «ας τον φωτίσει ο Θεός»; Η αντιπολίτευση δεν έχει άποψη για ένα τόσο σοβαρό θέμα όπως η τύχη του εθνικού νομίσματος; «Δεν χρειάζεται...», ήταν σχηματικά η άποψη που διατύπωσαν οι κκ. **Τσοχατζόπουλος** και **Αρσένης**. Σημειώτεον ότι ο κ. Αρσένης έχει αναλάβει τη σύνταξη όχι μόνο του σχεδίου οικονομικής πολιτικής, αλλά και του σχεδίου «προγράμματος σύγκλισης» που θα προτείνει στη Βουλή το ΠαΣοΚ.

Για τη διαφωνία αυτή ενημερώθηκε ο κ. Παπανδρέου από τον κ. **Τσοχατζόπουλο**. Έτσι, την Τρίτη, το σκητικό είχε στηθεί... Φανταστείτε λίγο τη σκηνή. Ο κ. **Τσοχατζόπουλος** αρχίζει να αναλύει το πρόγραμμα δράσης του ΠαΣοΚ. Τα μέλη της ΚΕ θα αναλύσουν τις αποφάσεις της 7ης Συνόδου της ΚΕ σε κάθε νομό, τα μέλη του ΕΓ σε κάθε περιφέρεια, ομάδες 40-50 βουλευτών πραγματοποιούν περιόδεις στους νομούς, δύο ειδικές σύνοδοι της ΚΕ κοκ. Βαθιά χασμουρητά...

Ο κ. Παπανδρέου, επιθυμώντας να προλάβει το αίτημα του κ. Γεννηματά για την ανάγκη στρατηγικής, φυσιογνωμίας, πολιτικής κλπ., συνεχίζει με μικρή διάλεξη στο θέμα «τι θα πει στρατηγική». Ο πρώην υπουργός Υγείας ακούει προσεκτικά, αλλά, όταν φθάνει η ώρα του, δεν θα κρύψει τη διαφωνία του: ωραία όλα αυτά, αλλά δεν υπάρχει καμία προτεραιότητα: προτείνω κοινωνικό διάλογο.

«Τι εννοείς;», ήταν η αντίδραση του κ. Παπανδρέου. Ο κ. Γεννηματάς αραδιάζει συγκεκριμένες προτάσεις: συναντήσεις με τους κοινωνικούς φορείς, να ξεκινήσει η διαδικασία σύνταξης του «κοινωνικού συμβολαίου» που επαγγέλλεται το ΠαΣοΚ, σύσταση Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής, προετοιμασία ευρύτερων κοινωνικών συμφωνιών... «Δεν θα τα δεχθεί αυτά ο Μητσοτάκης», προβλέπει. Και συνεχίζει ζητώντας να καταθέσει το ΠαΣοΚ στη Βουλή συγκεκριμένα νομοσχέδια, όπως έκανε στο Ασφαλιστικό με το «σχέδιο Τζουμάκα».

ΕΝΣΤΑΣΗ του κ. Παπανδρέου... «Δεν πρέπει να γίνει όπως στο Ασφαλιστικό, όπου μπήκαμε στη διακομματική και, αντί να συζητάμε το κυβερνητικό νομοσχέδιο, συζητούσαμε το πόρισμα της διακομματικής». Οι παρισταμένοι του υπενθυμίζουν ότι η διακομματική δεν ήταν στο Ασφαλιστικό, αλλά στις συγκοινωνίες, και ότι την είχε προτείνει ο ίδιος. «Κατάλαβα, πάντως, τι εννοούσα...», καταλήγει.

Ο κ. Σημίτης ανεβαίνει στην πρώτη γραμμή. «Εδώ χρειάζεται ένα πλαίσιο δεσμεύσεων και πολιτικής», υποστηρίζει. «Δεν υπάρχουν τα προαπαιτούμενα», αντιτείνει ο κ. **Τσοχατζόπουλος**, «χρειάζεται πρώτα να προχωρήσουμε σε εξειδικευμένο πρόγραμμα». Λίγο νωρίτερα, ο κ. Παπανδρέου είχε προτείνει να συμβληθεί το ΠαΣοΚ με εταιρείες και να αναλάβουν έναντι χρηματικής αμοιβής να επεξεργαστούν τις τεχνικές πλευρές του προγράμματος. Ο κ. Σημίτης φέρνει το παράδειγμα της γεωργικής πολιτικής, όπου πολλά πράγματα έχουν αλλάξει και «δεν μπορούμε να λέμε ψέματα στον κόσμο για συντάξεις κι άλλα τέτοια». «Έχει απολύτως δίκιο ο Κώστας», συμφωνεί ο κ. Παπανδρέου. «Να βγάλουμε φυλλάδια όπου να τα εξηγούμε όλα αυτά».

Ο κ. **Κ. Σκανδαλίδης** διηγείται τη δική του εμπειρία. Πήγε να μιλήσει στη Λέσβο και μόλις τελείωσε του έπεσαν όλοι επάνω. «Τι είναι αυτά που μας λες; Προ ημερών πέρασε από εδώ ο Βαγγέλης ο Γιαννόπουλος και μας είπε ότι θα τα πάρουμε όλα...». «Ευτυχώς που κανένας δεν πιστεύει τον Γιαννόπουλο», σχολιάζει ο κ. Κακλαμάνης. Γέλια στη συνεδρίαση... Η ένταση κάπως εκτονώνεται... Η αντιπαράθεση πέρασε σε δεύτερη μοίρα, έστω κι αν η βασική αντίθεση παραμένει.

ΠΑΡΑΜΕΝΕΙ; Ο κ. Παπανδρέου απέφυγε επιμελώς να αναφερθεί σε μια άλλη πρόταση του **Γ. Γεννηματά**. Με τη λογική ότι πρέπει να υπάρξει ένα πλαίσιο δεσμεύσεων, ο κ. Γεννηματάς πρότεινε κάτι περισσότερο: να δεσμευτεί το ΠαΣοΚ και για τα άτομα που θα υλοποιήσουν την πολιτική του και να συγκροτηθεί ένα άτυπο Κυβερνητικό Συμβούλιο. Ο κ. Παπανδρέου άφησε την πρόταση να αιωρείται, δεν απήντησε. Είναι σαφές ότι οι πολλές δεσμεύσεις περιορίζουν την ελευθερία κινήσεων του αρχηγού του κόμματος. Πολλοί τις θεωρούν περιττές όταν βρίσκεσαι στην αντιπολίτευση.

Ο κ. Γεννηματάς, όμως, φέρεται αποφασισμένος να παλέψει την άποψή του, να την επαναφέρει σταθερά και συνεχώς στο τραπέζι των συζητήσεων. Ο κ. Παπανδρέου εξήγησε ότι το ΕΓ θα συνεδριάξει κάθε δεύτερη εβδομάδα με τη συμμετοχή του. Το ενδιαφέρον είναι ότι οι διαφορετικές απόψεις, οι αντίθετες αντιλήψεις, έχουν αρχίσει να συγκεκριμενοποιούνται και ότι τα πρόσωπα που τις εκφράζουν ανέβηκαν-ήδη στην πρώτη γραμμή.